

**Posudek střednědobého plánu rozvoje
sociálních služeb hlavního města Prahy
na rok 2008 (přípravná fáze)**

1. Úvod

Tento posudek si klade za cíl zhodnotit předložený materiál pod názvem „Střednědobý plán rozvoje sociálních služeb hlavního města Prahy na rok 2008 (přípravná fáze)“ vzhledem k požadavkům, které na střednědobé plány rozvoje sociálních služeb klade zákon O sociálních službách č.108/2006 a vzhledem k doporučeným metodikách pro realizaci plánů rozvoje sociálních služeb metodou komunitního plánování, způsob rozpracování identifikovaných problémů v oblasti poskytování sociálních služeb a jejich vazbu na financování sociálních služeb v r. 2008. Dále si klade za cíl navrhnout doporučení pro rozpracování střednědobého plánu rozvoje sociálních služeb pro následující období.

2. Relevance posuzovaného plánu k rozvojovým dokumentům

Zpracovaný materiál pod názvem „Střednědobý plán rozvoje sociálních služeb hlavního města Prahy na rok 2008 (přípravná fáze)“ **odpovídá ve svých teoretických základech a východiscích stěžejním rozvojovým dokumentům** jako jsou Národní akční plán sociálního začleňování na léta 2006 – 2008 podporou aktivních rozhodovacích procesů na lokální úrovni, Bílé knize v sociálních službách a národním prioritám definovaných zákonem O sociálních službách č.108/2006 v §2. Pozitivní skutečnost je i to, že **respektuje schválené strategické materiály na úrovni hlavního města Prahy** jako jsou Strategický plán hlavního města Prahy, Programové prohlášení Rady hlavního města Prahy pro volební období 2006 – 2010 a aktualizuje koncepci sociální politiky s ohledem na zvolenou metodu plánování.

3. Relevance posuzovaného plánu vzhledem k stanoveným požadavkům na plán rozvoje dle z. 108/2006 a metodikám komunitního plánování

Základním rysem plánů rozvoje sociálních služeb zpracovaných metodou komunitního plánování by měla být především:

- jasně definovaná vize,
- vysoká konkrétnost řešených problémů a omezení = stanovení priorit,
- systematické členění na postupné kroky řešení identifikovaných problémů = opatření,
- měřitelnost a termínovanost jednotlivých dílčích úkolů, která umožňuje vytvořit vazbu na financování realizace jednotlivých priorit,
- určení nákladů na jednotlivé priority a zdroje potenciálního financování,
- přesné určení realizátorů jednotlivých úkolů nebo určení postupu, kterým realizátor bude vybrán.

V této rovině předložený plán neodpovídá stanoveným požadavkům na plán rozvoje sociálních služeb. Plán v souladu s metodikami identifikuje základní priority rozvoje pro rok 2008 na str.7, ale dále je nerozpracovává do postupných kroků řešení, není konkrétní v realizátorech a ve vazbě na financování. Má rysy expertního přístupu (zpracovaný za účasti zadavatelů a odborníků bez účasti zástupců poskytovatelů a zástupců skupin osob, jimž jsou poskytovány sociální služby), čímž nenaplnuje požadavky na rozvojový plán dle z.108/2006.. **Předložený plán** ve své současné podobě **odpovídá kvalitnímu souhrnu dostupných analytických materiálů a má charakter přípravného materiálu**, který může velmi dobře posloužit pro vytvoření následujícího střednědobého plánu rozvoje.

4. Priority

Základní čtyři priority uvedené v materiálu, které identifikují problémy hl. města Prahy v oblasti sociálních služeb jsou stanoveny následovně:

- 1) **Rozvoj systému sociálních služeb s posílením rodinné, individuální, asistenční a neústavní péče**
- 2) **Zahájení transformace příspěvkových organizací na jinou právní formu a transformace mimopražských zařízení**
- 3) **Podpora samostatnosti městských částí v sociální oblasti**
- 4) **Vybudování systému plánování a řízení sociálních služeb**

Navržené priority **mají oporu v zákoně o sociálních službách, národních rozvojových dokumentech i v strategických materiálech hl. města Prahy, navazují rovněž na materiály zpracované v městských částech, což je třeba ocenit.** Priority odpovídají místním podmínkám, jsou adekvátní současnému stavu v oblasti sociálních služeb hlavního města Prahy.

Ad 1) Z tohoto pohledu se jeví jako nejvýznamnější priorita „**Rozvoj systému sociálních služeb s posílením rodinné, individuální, asistenční a neústavní péče**“, která odpovídá v širším rámci **potřebám v poskytování sociálních služeb zjištěných v jednotlivých městských částech. Jako jediná se zabývá sociálními službami**, na rozdíl od následujících priorit, které jsou rovněž velmi významné, ale více než rozvoj sociálních služeb řeší systémovou oblast upravující prostředí, ve kterém se dále budou sociální služby rozvíjet (transformace, samostatnost MČ, celkový systém).

Priorita „Rozvoj systému sociálních služeb s posílením rodinné, individuální, asistenční a neústavní péče“ není dále v předloženém materiálu systematicky rozpracována. Lze zjistit v části 2.1. (str.8), základní údaje o poskytovaných službách a údaje o kapacitě pobytových služeb. Nelze identifikovat, jaké konkrétní sociální služby budou v r. 2008 přednostně podpořeny (rozvíjeny), protože by řešily problém identifikovaný v 1. prioritě. Z tohoto pohledu se dá spíše domnívat, že **prioritou v r. 2008 bude snaha udržet stávající síť sociálních služeb ve vazbě na registraci poskytovatelů a předložené žádosti o dotace.**

Ad 2) Priorita „**Zahájení transformace příspěvkových organizací na jinou právní formu a transformace mimopražských zařízení**“ obsahuje v části 2.2. materiálu podrobné odůvodnění zvoleného postupu pro realizaci usnesení vlády České republiky č.127, která v sobě zahrnuje jak změnu dotační politiky, návaznost na regionální plány, tak podporu samostatnosti uživatelů. Jako první krok realizace je uvedeno hodnocení osobní situace každého uživatele formou individuálního plánování. V materiálu není uveden konkrétní postup dalších kroků, které budou v zájmu realizace priority 2 učiněny a kdo je zajistí. Jestliže existuje koncepce transformace, je nutné na ni tento materiál dodatečně odkázat. V opačném případě doporučuji v následujícím plánu tuto prioritu podrobně systematicky rozpracovat, aby nebyla ohrožena její realizovatelnost z důvodu nestanovení strategie realizace priority.

Ad 3) Priorita „**Podpora samostatnosti městských částí v sociální oblasti**“ je zaměřena v podstatě na vytvoření systému financování sociálních služeb zohledňující sociální situaci v jednotlivých městských částech, vytvoření grantového systému pro městské části a zajištění centrální metodické podpory, která by jim umožnila efektivněji řešit oblast plánování dostupnosti sociálních služeb. **Jde o významnou systémovou prioritu, jejíž postupná realizace může zajistit řešení problému komunikace s jednotlivými městskými částmi.** Tato priorita rovněž není dále systematicky rozpracována do termínovaných a měřitelných úkolů. Doporučuji její dopracování, aby nebyla ohrožena její realizovatelnost.

Ad 4) Priorita „**Vybudování systému plánování a řízení sociálních služeb**“ je **nejpropracovanější prioritou** předloženého materiálu - bod 5. Navazuje na již realizované aktivity, vychází z analytického materiálu zpracovaného z podkladů z jednotlivých MČ. **Stanovené úkoly jsou konkrétní a reálné, poskytují představu o způsobu naplnění této priority v r. 2008.**

5. Financování sociálních služeb a vazba priorit na financování

Financováním rozvoje sociálních služeb se podrobně zabývá kapitola 4 předloženého materiálu. **Poskytuje analýzu financování sociálních služeb v r. 2007 a přehled dostupných zdrojů v r. 2008, upozorňuje na nárůst nákladů na sociální služby způsobené požadavky z. 101/2006 a výpadek zdrojů ze strukturálních fondů pro r. 2008.**

Z této kapitoly vyplynuly i samostatné úkoly (priority) v oblasti financování, kterými jsou:

- vyřešit financování mimopražských zařízení, které jsou zřizovány hl. městem Prahou
- účelové určení finančních prostředků pro městské části v sociální oblasti
- stanovení ukazatelů nákladovosti na sociální službu
- zajistit nezbytný objem finančních prostředků do sociální oblasti pro r. 2008

Vzhledem ke konkrétnosti úkolů i evidentní potřebě řešit oblast financování jako nezbytnou součást plánování v oblasti sociálních služeb lze doporučit, zařadit oblast financování sociálních služeb jako samostatnou (systémovou) prioritu do dalšího střednědobého plánu.

I přes analýzu způsobu financování sociálních služeb lze obtížně v předloženém materiálu identifikovat vazbu financování sociálních služeb na plán a jeho priority (1-4), resp. zjistit jaký objem finančních prostředků bude třeba pro realizaci každé priority, a to především na prioritu „Rozvoj systému sociálních služeb s posílením rodinné, individuální, asistenční a neústavní péče“, která má přímý dopad na poskytované služby. Rovněž skutečnost, že dotační systém hlavního města Prahy pro sociální oblast byl schválen dříve (09/07) než tento rozvojový materiál, potvrzuje, že v r. 2008 půjde pravděpodobně především o udržení stávající sítě než o její rozvoj, což je zcela legitimní vzhledem k změnám, které zákon o sociálních službách a neexistence nebo malá existence rozvojových plánovacích procesů způsobila.

6. Shrnutí

Závěrem lze souhrnně konstatovat, že posuzovaný střednědobý plán:

- **je významným**, podrobně zpracovaným analytickým materiálem, který respektuje výstupy z městských částí a může být výchozím podkladovým materiálem pro zpracování dalšího střednědobého plánu rozvoje sociálních služeb (především v oblasti potřeb sociálních služeb, financování, rozvoje komunitního plánování),
- **odpovídá** národním prioritám a strategickým rozvojovým materiálům hl. města Prahy,
- navržené priority **mají oporu** v národních rozvojových dokumentech,
- priority odpovídají místním podmínkám, jsou adekvátní stavu, respektují materiály jednotlivých městských částí,
- **priorita 1 odpovídá** v širším rámci potřebám zjištěným na městských částech,
- plně neodpovídá charakteru střednědobého plánu rozvoje sociálních ve smyslu požadavku zákona 108/2006 a metodických doporučení,
- je třeba rozpracovat stanovené priority do konkrétních, měřitelných a termínovaných úkolů, které by zajišťovaly jeho realizovatelnost,
- je třeba zajistit provázanost priorit se systémem financováním sociálních služeb.

7. Doporučení pro zpracování dalšího střednědobého plánu rozvoje

Na základě výše uvedených zjištění a shromážděných poznatků dobré praxe navrhuji následující doporučení pro postup při zpracování střednědobého plánu rozvoje sociálních služeb hlavního města Prahy:

- Vytvořit funkční organizační strukturu plánovacího procesu**, která umožní vytvořit a implementovat střednědobý plán, tj.
 - vytvořit základní schéma vertikální a horizontální spolupráce, určit kompetence a odpovědnosti jednotlivých pozic,
 - personálně zabezpečit proces vč. zakotvení pozice koordinátora a jeho týmu, stanovit požadavky na kvalifikaci a kompetentnost osob, které budou vykonávat odborné činnosti na stanovených pozicích,
 - zapojit do plánovací struktury rovněž zástupce poskytovatelů sociálních služeb a zástupce osob, kterým jsou poskytovány sociální služby – naplnění požadavku z.108/2006 §95 odst.d,
 - nastavit základní pravidla spolupráce mezi účastníky plánovacího procesu.
- Zajistit nezbytné podklady pro sestavení střednědobého plánu**, které umožní stanovit prioritní oblasti rozvoje sociálních služeb, a to minimálně:
 - sociodemografický popis území, který zajistí popis obecné charakteristiky populace všech obyvatel na území hl. města Prahy a analýzu populací konkrétních skupin uživatelů, kterými se plán bude zabývat,
 - průzkum potřeb uživatelů a potenciálních uživatelů v oblasti poskytování sociálních služeb,
 - analýza poskytovaných sociálních služeb na daném území (místní a typová dostupnost) vč. komplexního zjištění kapacity služeb,
 - rozvojové materiály na úrovni městských částí,
 - analýza finančních nákladů na jednotlivé typy služeb vč. analýzy dostupných zdrojů pro financování různých typů sociálních služeb.
- Na počátku plánovacího procesu **definovat vizi celkového systému sociálních služeb**
 - tedy cíl, jak by měl systém sociálních služeb vypadat po ukončení plánovacího období a neodchýlit se od ní při definování priorit rozvoje a jejich rozpracování.
- Rozdělit zpracování plánu** (resp. definování prioritních oblastí a jejich rozpracování) **podle cílových skupin**, event. podle služeb sociální péče, sociální prevence a odborného sociálního poradenství.
- Dodržet doporučenou metodiku** pro rozpracování priorit, především zajistit termínovanost a měřitelnost opatření, která povedou k realizaci priorit.
- Rozdělit a odděleně zpracovat priority jako priority systémové**, které ovlivňují obecně rozvoj sociálních služeb (např. vytvoření systému financování soc. služeb, podpora informovanosti, podpora procesu komunitního plánování apod.) **a priority zaměřené na rozvoj konkrétních služeb.**

7. **Stanovit na počátku procesu obsah střednědobého plánu** vč. stanovení konkrétních osob, které budou odpovídat za naplnění jednotlivých oddílů plánu.
8. **Vytvořit a dodržet plán práce s veřejností** vč. stanovení určení osob odpovědných za práci s veřejností.
9. **Připravit a následně zajistit komplexní připomínkový proces** návrhu plánu tak, aby předcházel schválení plánu v orgánech města.

8. Závěr

Proces sestavování střednědobého plánu rozvoje sociálních služeb je dlouhodobý proces, který vyžaduje aktivní spolupráci všech zúčastněných stran, zapojení odborníků a především kvalitní řízení a metodické vedení. Procesu sestavování plánu musí vždy předcházet období přípravy dostatečného množství kvalitních podkladů, aby nedocházelo k intuitivním odhadům v oblasti priorit, které by způsobilo zkreslení skutečného stavu a neodpovídalo by skutečným potřebám uživatelů sociálních služeb. Střednědobý plán rozvoje rovněž nelze sestavit pouze z pozice zadavatele nebo experta, je nezbytné zapojení všech stran (zástupců zadavatelů, poskytovatelů, uživatelů a odborné veřejnosti). Tyto účastníky určuje i §95 odst.d) zákona 108/2006. Při nedodržení tohoto ustanovení se výrazně zvyšuje riziko zkreslení skutečných potřeb v oblasti poskytování sociálních služeb. V neposlední řadě je nezbytné průběžně vzdělávat a podporovat účastníky plánovacího procesu např. formou konzultací nebo supervize, vychovávat místní odborníky, kteří zajistí kontinuitu celého procesu.